

TEVÂRÜD MÜ? ADAPTASYON MU) NAZİRE Mİ? YOKSA İNTİHÂL YANI “SİRKAT-İ ŞİİR” Mİ?

Osman Fikri SERTKAYA*

Terminoloji üzerine:

Tevârüd: Arapça *vürüd* isminden türetilen *tevârüd* kelimesi edebiyat terimi olarak “iki şâirin birbirinden habersiz olarak aynı mısra veya beyti söylemeleri” şeklinde tarif edilmiştir.¹ Ancak bu söylemenin eş zamanlı olması gerekmektedir.

İntihâl: Arapça *nahele* kökünden türetilen *intihâl* “başkasının malını benimdir diye iddia etme” kelimesi, edebiyat terimi olarak “birinin yazısını veyâ şiirini kendisinin gibi gösterme” şeklinde tarif edilmiştir.² İntihâl yapan kişiye **müntehil** denilir.

İntihâl başkasına ait orijinal bir şeyi kendisine mal etmedir. Bu bir sanat eseri³, bir yapının plâni vs vs olabileceği gibi filolojik kelime okuma ve açıklamaları⁴ veya bir edebî eser de olabilir.

Günay Kut'un, “British Museum'daki bazı önemli Türkçe yazmalar ve Tevaif-i Aşere'den Taife-i Bektaşiyân” adlı yazısında⁵ Kanunî Sultan Süleyman devri şâirlerinden Vâhidî'nin *Kitâb-ı Şevâif-i 'Aşere (Hvâce-i Cihân)*'ı hakkındaki: “Hvâce-i Cihân'ın yazılışından bir yüzyıl sonra III. Murad devrinde Ömer bin Mehmet Karakaşzade, Vâhidî'nin eserini pek az değiştireyerek *Nürül-hüdâ li-men-*

* Prof. Dr., İ. Ü. Edebiyat Fakültesi.

¹ Ferid Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Eski ve yeni harflerle, Ankara, 1962, s. 1322a; Mehmet Çavuşoğlu, “Tevârüd”, *Divanlar Arasında*, Ankara, 1981, s. 81-86; Mehmet Çavuşoğlu, “Yanlış haberler”, *Divanlar Arasında*, Ankara, 1981, s. 72-73; Mustafa İsen, “Tevârüd mü intihal mi”, *Polemik*, 1, Ankara, 1992, s. 15-17; *Ötelerden Bir Ses, Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler*, Ankara, 1997, s. 338-344.

² Ferid Devellioğlu, *a. g. e.*, s. 529b.

³ Tuncer Gülensoy, “Sanatta “intihal”: “Güvercin”i “kuş”a çevirmek”, *Türk Kültürü*, XXXVI/421, Mayıs 1998, s. 268(12)-273(17).

⁴ Osman Fikri Sertkaya, “Bir intihal daha var ... söyle canım ne dersin? (I)”, *Türk Dili*, 1966/I, Sayı: 533, Mayıs 1996, s. 1171-1175; “Bir intihal daha var ... söyle canım ne dersin? (II)”, *Türk Dili*, 1966/I, Sayı: 534, Haziran 1996, s. 1275-1277; “Bir intihal daha var ... söyle canım ne dersin? (III), İntihalın çeşitleri ve sınırları”, *Türk Dili*, 1996/II, Sayı: 535, Temmuz 1996, s. 20-32.

⁵ *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Beleten 1971*, Ankara, 1971, s. 209-230.

ihedū adlı bir eser yazmıştır. Karakaşzade de aynen Vâhidi gibi düş görür ve yine bir pir kendisine bir kitap verir. Daha sonra Karakaşzade bir dostunun evinde bu kitabı görerek Farsça ve Arapça ile karıştırıp tekrar yazdığını söyler, fakat ne kitabın isminden ne de yazarından bahseder”⁶ şeklindeki tespiti bir intihal tespitidir.

Kopye: Bir şeyin kopyesi intihal sayılmaz. Kopye kopyedir. İntihâlde esas ise orijinale sahiplenmedir.

Nazîre: Bir şâirin beğendiği bir şiire aynı vezin ve kafiyede cevap yazmasıdır. Edebî bir gelenek sayılan nazîre'yi intihalın dışında tutmak icap eder.⁷

Adaptasyon: Bir şâirin bir lehçede söylediği bir şiiri, başka bir şâirin başka bir lehçede söylemesidir. Ahmed Yesevî'nin bir gazeline Yûnus Emre'nin, Nesîmî'nin gazeline Şeyhî'nin adaptasyonları bu türün örnekleridir.⁸ Esasında adaptasyon bir çeşit ilham ve örnek almadır. Şeyh Gâlib bu fikir ve ilham almayı bile *Esrârını Mesnevîden aldım / Çaldımsa da mirî malı çaldım* beytinde “çalma” olarak ifade etmiştir.

Müstensih veya musannif yanılmaları: Bunları da intihalın dışında tutmak gerekiyor. Meselâ kaynaklarda Figânî'ye ait olarak geçen bir kaside Fuzûlî divanının baskılarında yer almıştır. Yazmalarda yer almayan bu kasidenin musannifler tarafından Fuzûlî divanına sehven dahil edildiği söylenebilir.

Tanınmış bir Fuzûlî mütehasısı olan Prof. Dr. Abdülkadir Karahan *Kanunî Sultan Süleyman Çağı Şairlerinden Figânî ve Divançesi* adlı eserinde bu konuda şunları söylemektedir: “*Divançe*'de görülecek ve İbrahim Paşa için yazıldıkları belli iki kasidenin her ikisi de, Budin'in fethinden sonra (Eylül 1526)da yazılmışlardır. Hele I.-si nedense Fuzûlî'ye (ölüm. 963/1556) maledilmiş ve *Fuzûlî divanlarının* basmalarında da yer almıştır - görüşümüze göre ancak İbrahim Paşa'ya ser-askerlik beratı verildikten sonra (935/1529) kaleme alınmış olabilir”.⁹

Edebî eserin çalınması, tabir-i amiyâne ile “aşırılması” eğer bir şiir ile ilgili ise onun Osmanlı Türkçesinde “sirkat-i şiir” şeklinde özel bir terimi olduğunu da zikrederim.

⁶ Günay Kut, a. g. e., s. 220.

⁷ Mustafa İsen, “Divan şiirinde nazire geleneği”, *Mavera*, 54, Ankara, 1981, s. 24-26; *Ötelerden Bir Ses, Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler*, Ankara, 1997, s. 326-331.

⁸ Bu makalede işlediğim konunun örneklerine yıllar önce işaret etmiştim. Bk. Osman Fikri Sertkaya, “Osmanlı şâirlerinin Çağatayca şiirleri III, Uygur harfleriyle yazılmış bazı manzum parçalar I”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, XX, İstanbul, 1973, s. 169.

⁹ İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları no: 1181, İstanbul, 1966, s. XVI-XVII.

Metinler:

I

Nesîmî (? - 1414)

Muzari‘ - - + / - + - + / + - - + / - + -

- 1 Hınsı dimâğ içinde ki ‘ışkuᅇ hevâsı yoᅇ
Minᅇ Hacc iderse Merve ᅇakıyçün Şafâsı yoᅇ
- 2 Dilber cemâli Ka‘besini kılmayan tavâf
Yüz nür görse gözlerinüñ rüşenâsı yoᅇ
- 3 “Lebbeyk” uranlar ‘Arafâtında ‘aşıkunᅇ
Teslîm-i cândan özge dapunᅇda rızâsı yoᅇ
- 4 Fî‘l-cümle ol vefâ haremînde mücâvirem
Bîᅇâne göᅇlümünᅇ daᅇı hiç âşnâsı yoᅇ
- 5 ‘İşkuᅇ beriyyesinde susız aç ölen-leriᅇ
Mahşer günü vişâlden özge devâsı yoᅇ
- 6 İhrâm ider men egnîme bir don geyürdi ᅇak
Nice kim isterem eteki vü yakâsı yoᅇ
- 7 Vaşl ‘ıydına Nesîmî ki kurbân olur yakîn
Vaşl oldı bir beᅇâyâ ki herᅇiz fenâsı yoᅇ

II

Şeyᅇî (1371-1376 (?) - 1431)

Muzari‘ - - + / - + - + / + - - + / - + -

- 1 ᅇankı dimâğ içinde ki ‘ışkuᅇ hevâsı yoᅇ
Biñ Hacc iderse Merve ᅇakıyçün Şafâsı yoᅇ
- 2 Dilber cemâli Ka‘besini kılmayan tavâf
Yüz nür görse gözlerinüñ rüşenâsı yoᅇ
- 3 “Lebbeyk” uranlaruñ ‘Arafâtında ‘ışkuᅇuñ
Teslîm-i cândan özge tapuᅇa du‘âsı yoᅇ
- 4 İhrâm diyü egnüme bir ᅇon giyürdi ᅇam
Kim nice isterem iteki vü yakâsı yoᅇ
- 5 Hecrûñ beriyyesinde susuzın ölenleri
Yuᅇil gözi yaşıyla çü vaşluñ saᅇâsı yoᅇ
- 6 Fî‘l-cümle uş vefâ haremînde mücâvirem
Bîᅇâne göᅇlümünᅇ daᅇı hiç âşnâsı yoᅇ
- 7 Şeyᅇî vişâl ‘ıydına kurbân olur ise
Vaşl ola bir beᅇâyâ ki herᅇiz fenâsı yoᅇ

İmadeddin Nesîmî, *Eserleri*, Birinci Cild, Hazırlayan: Cahangir Gahramanoᅇlu (Gehremenov), Azerbaycan SSR Elmler Akademiyası, Respublika Elyazmaları Fondu, “Elm” Neşriyyatı, Bakı, 1973, s. 97-98, 32. gazel.

Krş. Fahir İz, *Eski Türk Edebiyatında Nazım*, XIII. yüzyıldan XIX. yüzyıl ortasına kadar yazmalardan seçilmiş metinler, I. cild, I. Bölüm, İstanbul, 1966, s. 156.

Krş. *Nesîmî Divanı*, Yayına hazırlayan: Dr. Hüseyin Ayan, Akçaᅇ Yayınları, Türk Klâsikleri, Dizinler: 1, Ankara, 1990, s. 97.

Şeyᅇî Divanı, Tarama Sözlüᅇü ve Nusha Farkları, TDK Yayınları, No 67, 1942, İstanbul, s. 116.

Krş. Faruk K. Timurtaş, *Şeyᅇî, Hayatı ve Eserleri, Eserlerinden Seçmeler*, İstanbul Üniversitesi Yayınlarından No 1363, (İstanbul), 1968, s. 199.

Krş. Mustafa İsen-Cemal Kurnaz, *Şeyᅇî Divanı*, Akçaᅇ Yayınları: 51, Ankara 1990, s. 190, 94. gazel.

III

Şeyhî (1371-1376 (?) - 1431)

Hezec + - - - / + - - - / + - -

- 1 Göñül bende tapuçı cân senüñdür
Ne buyursañ şehâ fermân senüñdür
- 2 Hata bizden 'atâ sizden hemişe
Mürüvvet kâni-sın ihsân senüñdür
- 3 Felek-ler müşteri-dür gün yüzüne
Süre gör ey kamer devrân senüñdür
- 4 Süvâr ol devlet atına melik-vâr
Sa'âdet topın ur meydân senüñdür
- 5 Şuşamış-ları ey Hızr-ı zamâne
Şuvar kim Çeşme-i Hayvân senüñdür
- 6 Bu gice cânımı kurbâna yazdum
Kabûl eyler iseñ mihmân senüñdür
- 7 Kapuña geldi Şeyhî 'âciz ü h'vâr
Eger 'ayb ola ger noqsân senüñdür

Şeyhi Divanı, Tarama Sözlüğü ve Nusha Farkları, TDK Yayınları, No 67, 1942, İstanbul, s. 95-96. •

Krş. Faruk K. Timurtaş, Şeyhî, Hayatı ve Eserleri, Eserlerinden Seçmeler, İstanbul Üniversitesi Yayınlarından No 1363, (İstanbul), 1968, s. 194.

Krş. Mustafa İsen-Cemal Kurnaz, Şeyhî Divanı, Akçağ Yayınları: 51, Ankara 1990, s. 127, 31. gazel.

IV

(Şah İsmail) Hataî (1487-1524)

Hezec + - - - / + - - - / + - -

- 1 Ne buyursan şeha ferman senindir
Yolunda can ü baş kurban senindir
- 2 Hata menden ata senden eya düst
Ki mürvet kânisan ihsan senindir
- 3 Susamış leblerin Hızr-ı zamane
Suvar gel çeşme-i hayvan senindir
- 4 Süvar ol devlet atına hemişe
Saadet topuna çevgân senindir
- 5 Melekler müşteridir gül yüzüne
Sür imdi ey kamer devran senindir
- 6 Ezelden canımı kurban verirdim
Kabul eyle şeha ferman senindir
- 7 Eşiğinde kulundur bu Hatâî
Nazar kıl haline hayran senindir

Nejat Birdoğan, Alevilerin Büyük Hükümdarı Şah İsmail Hataî, İstanbul, Birinci baskı-Ocak 1991, s. 318-319. 303 numaralı gazel.

Krş. Şâh İsmail Hatâyî, Eserleri, I. Cild, Bakı, 1966, s. 238-239.

V

Necâtî (1450-1454 (?)-1509)

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

- 1 Geh cefâ geh cevr geh nâz oldı çün kim hû saña
Bî-vefâ dil-dâr imişsin ey şanem yâ hû saña
- 2 Kible haqqı toğrıyam yoluñda ben lîkin raqıb
Egri sözler söylemişdür ey hilâl-ebür saña
- 3 Gördi zülfin öpdüğüm hışm eyleyüb dilber didi
Varasın öğinesün eger qalursa bu saña
- 4 Ola cismümde benüm her üstühânüm mâh-ı nev
Ger olam ey mâh-rû bir gice hem-pehlû saña
- 5 Ey gönül 'ışk odına yanmaq saña oldı halâl
Vey gözüm mıhrinde ol mâhuñ harâm uyhu saña
- 6 Devr-i hüsninde Necâtî şâd-ü-ğandânsın yine
Luğf yüzün gösteribdür beñzer ol meh-rû saña

Ali Nihad Tarlan, *Necâtî Beg Divanı*, İstanbul 1963, s. 153, 14. gazel.

(Bu gazeli bana 19.02.1991'de haber vermek lutfunda bulunan meslekdaşım Doç. Dr. Atilâ Şentürk'e teşekkür ederim.)

VI

Revânî (1475 (?)- 1514)

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + - -

- 1 Geh cefâ geh cevr geh nâz oldı çünküm hû saña
Bî-vefâ dil-dâr imişsin ey şanem yâhû saña
- 2 Kible haqqı doğrıyam yoluñda ben lîkin raqıb
Egri sözler söylemişdür ey hilâl-ebür saña
- 3 Göz kızardub dağlara düşmüş yürür Mecnûn gibi
Ey saçı Leyli meger 'aşıkdürür âhû saña
- 4 Gördi sünbül zülfin öpdüğüm baña dilber dedi
Varasın lâf urasın ger kaldı ise bu saña
- 5 Devr-i hüsnünde Revânî şâd-ü-ğandânsın yine
Luğfu yüzünden doğubdur beñzer ol meh-rû saña

Ali Nihad Tarlan, *Şiir Mecmualarında XVI ve XVII. Asır Divan Şiiri- Revânî - Hayretî - Haverî - Ahî - Peyamî - Sanî*, İstanbul 1949, Seri:1, Fasikül: 4, s. 10-11.

VII

Zātī (1471/72 - 1546)

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

- 1 Uçmasun yañlış haberler ol hümānuñ üstine
Āşiyān-ı zāğa varmak düşmez anuñ üstine
- 2 Ol elif-kāmet be-gāyet toğrıdur ey kej raķıb
Kimse noķta koyamaz 'ālemde anuñ üstine
- 3 Güşe-i ebrū ile kime işāret eylemiş
Söylemeñ egri söz ol serv-i revānuñ üstine
- 4 Döne döne eyle cevri aña bühtān idene
Ey felek billāhi dön ol meh-liķānuñ üstine
- 5 Ka'be haķķı haķ budur hercāyilik düşmez hele
Zātiya ol ķible-i ehl-i şafānuñ üstine

Dr. Mehmed Çavuşoğlu-M. Ali-Tanyeri,
Zatī Divanı (Edisyon kritik ve
transkripsiyon), Gazeller kısmı, III. cild,
İstanbul 1987, s. 193, 1306. gazel.

VIII

Āhī (Beñli Hasan) (? - 1517)

Remel - + - - / - + - - / - + - - / - + -

- 1 Uçmasun yañlış haberler ol hümānuñ üstine
Āşiyān-ı zāğa varmak düşmez anuñ üstine
- 2 Toğrıdur çün kim elif gibi nihāl-i ķadd-i dost
Noķta koyan kimdürür 'ālemde anuñ üstine
- 3 Āh-ı serd irişmesün bārid nefesler çok vell
Esmesün yavuz yel ol serv-i revānuñ üstine
- 4 Kaşları yayı gibi biñ dürlü sözler söyler haķķ
Kimse toz ķondurmaz ol ebrū-kemānuñ üstine
- 5 Ayduñuz yārāna kim şohbet-be-şohbet diyeler
Bir ğazel didi yine Āhī fülānuñ üstine

Ahi Divanı

Ü. İstanbul Üniversite Kütüphanesi,
Türkçe Yazmalar, Nr. 1942/2, s. 75-98.

T. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi,
Nr. 1969, s. 164-182.

Necati Sungur, *Ahi Divanı* (İnceleme-
Metin), Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilim-
ler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı
Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara
1990, s. 97;

Necati Sungur, *Ahi Divanı*, (İnceleme-
Metin), Kültür Bakanlığı, Türk Klasikleri
Dizisi, 32, Ankara, 1994, s. 173.

Krş. Günay Kut, *Heşt Bihişt, The Tezkire
By Sehi Beg*, Harvard 1978, s. 265-266;

Sehî Bey, *Tezkire, "Heşt Behişt"*, Hazır-
layan: Mustafa İsen, İstanbul, 1980, s.
188-189.

Metin karşılaştırmaları:

Nesîmî'nin gazeli Şeyhî'de küçük nüsha farkları ile geçiyor. Sadece Nesîmî'nin 4. beyti Şeyhî'de 6. beyit, Nesîmî'nin 6. beyti Şeyhî'de 4. beyittir.

Şeyhî'nin gazeli Hatâî'de küçük nüsha farkları ile geçiyor. Sadece Şeyhî'nin 3. beyti Hatâî'de 5. beyit, Şeyhî'nin 5. beyti Hatâî'de 3. beyittir.

Necâtî'nin gazelinin ilk iki beyti Revânî'de aynen geçiyor. Necâtî'nin 3. beyti Revani'de 4. beyittir. Necâtî'nin 6. beyti Revani'de 5. beyittir. Necâtî'nin 4. ve 5. beyitleri Revani'de yoktur. Buna karşılık Revânî'nin 4. beyit Necâtî'de yoktur.

Zâtî'nin gazeli ise Âhî tarafından alınmamıştır. Âhî, Zâtî'nin de belirttiği gibi, Zâtî'nin sadece matla beyitini almış, diğer beyitleri ise kendisi söylemiştir. Yani Âhî Zâtî'ye *nazîre* yazmıştır. Ama bu güne kadarki bütün edebiyat araştırmacıları bu iki şiiri karşılaştırarak bir sonuca varmak yerine nedense hep Sehî tezkiresindeki bilgileri zikretmeyi tercih etmişlerdir.¹⁰

Bu konuda Zâtî, Aşık Çelebi tezkiresinden naklen, şöyle der:

“(Zâtî) Ahî'yi sevmezdi. Sebebi “benim matlamı gazeliyle alıp dünyaya meşhur oldu” derdi. Matla şu idi.

Uçmasun yañılış haberler ol hümānuñ üstine

Āşiyān-ı zāğa varmağ düşmez anuñ üstine

Filhakika gazel, ikisinin de divanında vardır”.¹¹

Sonuçlar:

Bu metinlerin karşılaştırmalarından çıkan sonuçlar ne olmalıdır?

İlk başta Şeyhî Nesîmî'nin, Hatâî Şeyhî'nin, Revânî de Necâtî'nin gazellerini açıkça intihal etmiş görünmektedir.

Ancak Şeyhî gibi büyük ve kudretli bir şâirin böyle bir işe kalkışacağını kabul etmek zordur. Ayrıca Nesîmî'nin gazeli Azeri, Şeyhî'nin gazeli ise Anadolu Türkçesi özellikleri de gösteriyor. Acaba bu lehçe aktarmasını kim yaptı ve gazeli Şeyhî'ye kim mal etti? Belki burada bir müstensih veya musannifin rolü vardır diye düşünmek gerekir kanaatindeyim.

Adaptasyon yolu ile yazılan başka bir şiir örneği de Ahmed-i Yesevî'nin *mînge sin oğ kerek sin* redifli 10 beyitlik musammat şiiridir. Bu şiir Anadolu'da Yûnus Emre tarafından *bana seni gerek seni* redifi ile adapte edilmiştir.¹² Şiirin 1., 6. ve 10. beyitlerini örnek olarak veriyorum:

¹⁰ Mehmet Çavuşoğlu, “Yanlıı haberler”, *Divanlar Arasında*, Ankara, 1981, s. 67-75.

¹¹ Ali Nihad Tarlan, *Zatî Divanı (Edisyon kritik ve transkripsiyon)*, Gazeller kısmı: I. cild, İstanbul, 1968, s. XXI;

¹² Mustafa İsen, “Orta Asya Türk edebî dilinin Anadolu Türk edebî diline etkisi ve Ahmet Yesevî”, *Bilig*, 1, Ankara, 1996, s. 13-17; *Ötelerden Bir Ses, Divan Edebiyatı ve Balkanlarda Türk Edebiyatı Üzerine Makaleler*, Ankara, 1997, s. 294-304.

Ahmed-i Yesevî:

*'İşking kıldı şeydâ mini cümle 'âlem bildi mini
Kayğum sin sin tüni küni minge sin ok kirek sin*

Yûnus Emre:

*'İşkun aldı benden beni bana seni gerek seni
Ben yanaram düni günü bana seni gerek seni*

Ahmed-i Yesevî:

*Âlimlerge kitâb kirek, sûfîlerge mescid gerek,
Mecnûnlara Leyla kirek, minge sin ok kirek sin.*

Yûnus Emre:

*Sûfîlere cennet gerek, âhîlere âhret gerek
Mecnûnlara Leylâ gerek bana seni gerek seni*

Ahmed-i Yesevî:

*Hâce Ahmed'dür minim atum tüni küni yanar otum
iki cihânda ümidim minge sin ok kirek sin*

Yûnus Emre:

*Yunus çağururlar adum gün geçdükçe artar odum
İki cihânda maksûdum bana seni gerek seni*

İntihal hakkında şâirlerin konuya bakış açısını görmek bakımından Zâtî'nin fikirleri önemli bir yer tutmaktadır. Bu konuda Zâtî şöyle söylemektedir:

(Âşık Çelebî tezkiresinden naklen) “Şairler dükkânına gelirler, şiirlerini ona gösterirler. o da böyle ma'naları alır, kendi şiirlerinde ya aynen ya da biraz değiştirek kullanırdı. Böyle bir ihtihal, kendisine söylense: ‘Bir hoşça ma'nacıdır gördüm, siz gerçekten şair değilsiniz. Divanımız yoktur, hep bunlar zail olur. Biz divan sahibi şairleriz. Kıyamete kadar divanımız durur ve gazellerimiz hokkabazlar, kâsebazlar ve canbazlar, belki ağaç ayaklılarla şarka ve garba yürür. Bizim divanımızda bulunan zayi olmaz. Bu ma'nacığı esirgediğimden divanıma aldım. Yoksa ona karşı bir heves ve ihtiras beslediğimden değil’ derdi.

“Lâkin bir diğeri kendinin bir beytini bozsa evini, barkını elinden almışlar gibi bîhuzur olurdu. Tamam gazelerini alsalar âdeta çıldırırdı. Ömrünün sonlarına doğru bir gün görüşürken Âşık Çelebî'ye şu macerasını anlatır:

‘Yine bir hazine ele geçirdim. Parasız pulsuz bir mal elde ettim. İki üç günde bir hizmetkâr gelir, bir mektupla beraber bazan akçe bazan altun, yanında da türlü güzel yemekler ve tatlılar getirir. Ve benden şöyle bir murabba veya gazel yazmamı ister. Bazen kafiye ve redifi de tayin ediyorlar. Hattâ şimdi

Her zamân bir yâr hecrin gösterür devrân baña

bendinden bir murabba vücuda getirmemi istediler ve bir miktar altun ve helva gönderdiler. Galiba bunları gönderen ekâbirden ehl-i ırz bir hatundur yahut yine ismini dillere düşürmek istemiyen biridir ki şiir yazmaktan aciz ve bir dilbere meftundur. Mamafih ziyanimız yok, çünkü gazellerimiz yine divanımızda kalır. Üstelik altun ve helva kazanıyoruz. Bu da kârimiz'.

O esnada Âşık Çelebî Müftü Sadi Çelebi oğlunun ziyâretine gidiyor. Bu Pîr Mehmed Çelebi isminde kaabiliyetli ve fâzıl bir genç imiş. Daha 20 yaşında iken elli akçe ile Mahmud Paşa'da müderris olmuştu. Ve ömrü vefâ etmeyip genç yaşında vefat etmişti. Bu Pîr Mehmed Çelebi şiirde kaabiliyetli idi. Zâtî'nin ömrünün sonlarında yazdığı şiirler kadar şiir yazabilirdi fakat kendi yazmayıp Zâtî'ye yazdırıyormuş ve caizeler de ondan geliyormuş. Çünkü Zâtî'den işittiğim gazel ve bazı murabbaları 'ben yakında yazdım' diye okuyuverdi. Sonra Zâtî'ye rastladım. Ahvali haber verdim. Yine çılgına döndü. Bed-dualar, küfürler etti. 'Ben yüzüme karşı başkalarının benim şiirime tasarruf etmelerine tahammül edemem. Bu keder beni öldürür' dedi. Üzerinden üç ay geçmeden de vefat etti".¹³

Zâtî'nin bu satırları konunun başka yönlerden de değerlendirilmesini gerektiriyor.

"Ma'nacığın zayi olmaması ve esirgenmesi" şeklinde gösterilen bir sebep de konunun sosyal yönüne ışık tutuyor.

Konunun iktisadî açıdan değerlendirilmesi de gerekiyor. Başkalarına para karşılığı şiir yazan bir kişi, yazıp sattığı şiirleri kendi divanına da alırsa, para karşılığı şiir ısmarlayan kişiye *müntehil* demek doğru olur mu?

Hülâsâ "sirkat-i şiir" konusunun edebî, sosyal, iktisadî açılardan, hattâ başka açılardan da değerlendirilmesi meselenin çözümüne ışık tutacaktır kanaatindeyim.